

A médiatartalomra vonatkozó előírások a Médiatanács gyakorlatában (2. jelentés) (2012. május – október)

Kiegyensúlyozottság, emberi méltóság, gyűlöletkeltés, gyermekek védelme

Az új médiaszabályozással szembeni kritikák meghatározó elemei a médiatartalmi előírások alkalmazási körével, tartalmi bizonytalanságával, valamint a kilátásba helyezett szankciókkal kapcsolatos fenntartások. A tartalomkontrollt érintő második jelentésében is azt vizsgáljuk, hogy a Médiatanács gyakorlatában sikerült-e kiszámítható tartalommal megtölteni a törvényi rendelkezéseket, illetve hogyan alakult a szankcióalkalmazási gyakorlat. A hatósági tevékenységet leíró számszerűsíthető adatok mellett értékeljük a médiahatóságnak a szerkesztést, a műsorgyártást, a tartalomkínálat alakulását befolyásolni képes jogértelmezési tevékenységét. A jelentésben a jogalkalmazásra fókuszálunk, a joganyag kritikai elemzésre itt csak áttételesen kerül sor.

Az elemzés a 2012 májusa és októbere közötti időszakban hozott és nyilvánosságra került hatósági határozatok vizsgálatára épül, felépítésében, témaköreiben illeszkedik a Mérték első jelentéséhez.

Általános megállapítások

A hatóság jogalkalmazási tevékenységét továbbra is a visszafogott beavatkozás jellemzi. A vizsgált időszakban a Médiatanács a tartalomfelügyelet területén 100 körüli elmarasztaló döntést hozott, tehát a korábbi megállapítás, miszerint kevesebb elmarasztaló határozat születik, továbbra is érvényes.

A szankcióalkalmazás területén sem látható változás. Továbbra is a legjellemzőbb büntetés az egyszerű figyelmeztetés, a jogsértések közel felében ezt a szankciót alkalmazta a Médiatanács. Az ügyek egyharmadában néhány tízezer forint összegű bírságot kaptak a szolgáltatók. Csak a döntések 13%-a volt százezres nagyságú büntetés, a legnagyobb értékű bírság a vizsgált időszakban 700 000 forint volt. A korábbi médiahatóság szankcióalkalmazásához képest jóval kisebb nagyságú bírságok kerültek kiszabásra.

Az első jelentéshez képest változott viszont a beavatkozás iránya. A Médiatanács a mainstream médiakínálat helyett inkább a marginális szolgáltatókkal, illetve apró részletszabályok volt elfoglalva. Korábban a legtöbb elmarasztaló döntés a kiskorúak védelme, illetve a reklámszabályok megsértése miatt született. Ezzel szemben most a legnagyobb hatósági figyelem a közösségi és a helyi médiumok vállalásainak teljesülését kísérte. Az elmarasztaló határozatok fele e témakört érintette. Sokkal kevesebb határozat született a gyermekvédelem területén, az eljárások egyötöde volt e kategóriába sorolható.

De ezen belül is majdnem az összes döntés egy apró részletszabály, a korhatári kategória műsorújságból való elmaradását kifogásolta. Egyetlen döntésben sem marasztalt a hatóság gyűlöletkeltő tartalom közzététele miatt, és az emberi méltóság megsértését is csak egy esetben mondta ki. Ebben az időszakban sem volt nyoma az emberi méltóság és a gyűlöletbeszéd területén átfogó célvizsgálatoknak. A médiahatósági beavatkozás alapján az a kép körvonalazódik, hogy a hazai médiakínálat neuralgikus pontja a kis helyi szolgáltatók műsorszerkesztési gyakorlata, ugyanakkor a médiakínálat általános jelenségként is megragadható elemei a határozatokból nem azonosíthatóak.

A Médiatanács döntéseinek nyilvánosságra hozatala nem egységes. Nem minden érdemi indokolással ellátott közigazgatási határozat férhető hozzá. Ez a gyakorlat megnehezíti a jogalkalmazás pontos követését. A Hivatal első fokon hozott médiafelügyeleti döntéseinek nyilvánosságában még nagyobb hiányosságok tapasztalhatók, mivel a döntések megismerhetősége esetleges, a jelenlegi nyilvánosságra hozatali gyakorlat nem ad áttekinthető képet a Hivatal tevékenységéről.

A társszabályozás rendszerében továbbra sem tapasztalható változás, a nyilvánosság számára hozzáférhető információkból annyi derül ki csupán, hogy a médiahatóság elfogadta a társszabályozó szervek beszámolóit. A beszámolók tartalma azonban a nyilvános felületeken nem megismerhető, és a társszabályozók honlapjain sem található érdemi információ az elmúlt időszak tartalomfelügyeleti tevékenységéről.

A továbbiakban részletesen foglalkozunk a kiegyensúlyozottság tájékoztatást, az emberi méltóság védelmét, illetve a gyűlöletkeltés tilalmát érintő médiatanácsai joggyakorlattal. Az ügyek száma és jellege miatt csak röviden érintjük a gyermekvédelmi szabályok felügyeletét, ahogy a korábbiakhoz hasonlóan a reklámszabályok érvényesülésével sem foglalkozunk ebben a jelentésben.

A kiegyensúlyozottság követelménye

A korábbi jelentés óta eltelt időszakban még inkább erősödött az a tendencia, hogy a kiegyensúlyozottsági eljárás a Jobbik panaszforumaként működik. A Médiatanács által elbírált ügyek majdnem 4/5-e a Jobbik által benyújtott panasz alapján indult. A jogsértőnek talált ügyekben minden esetben a Jobbik kérelmére járt el a hatóság.

Az eljárások mérlege: kevés ügy, kevés jogsértést kimondó határozat. Ilyen módon a joggyakorlat értékelésének lehetősége igencsak korlátozott. A Médiatanács az elbírált 22 ügyből 4 esetben állapította meg a kiegyensúlyozott tájékoztatás megsértését. A közszolgálati médiumokkal szemben elmarasztaló határozat nem született, kizárólag a két nagy kereskedelmi televízióval és a Hír Televízióval kapcsolatban került sor jogsértés megállapítására. A Hivatal a nyilvánosságra került információk alapján a vizsgált időszakban két kiegyensúlyozottsági ügyet bíralt el. Mindkét esetben elutasította a kérelmet.

A joggyakorlat egyes elemei nem illeszkednek a kiegyensúlyozottság jogintézményének funkciójához, nem szolgálják a demokratikus közvélemény megfelelő működését. Számos

elbírált ügyben előfordult, hogy a mérlegelés legfontosabb kérdése nem a híradásból kimaradt álláspont társadalmi relevanciája volt, hanem az, hogy a kimaradt közlés lényege mennyiben egyezett meg a közzétett álláspontokkal.

Mire való a kiegyensúlyozottság követelménye?

A májustól októberig lezajlott eljárások vizsgálata azt mutatta, hogy a jogintézmény társadalmi beágyazottsága nem erősödött. A Jobbikon kívül csak néhány magánszemély és civil szervezet nyújtott be kiegyensúlyozottsági kifogást. Ezekben az ügyekben nem született elmarasztalás: vagy formai okok miatt nem is került sor érdemi elbírálásra, vagy a Médiatanács elutasította a kérelmet. Ezzel szemben minden elmarasztaló döntés a Jobbik kérelmére született. A mérleg azt jelzi, hogy az egyéb politikai, és civil szereplők egyre kevésbé élnek a kifogás lehetőségével, pedig a jogintézmény átalakítása pont azt célozta, hogy minél tágabb kör élhessen panasszal.

A határozatok nyilvánossága

A meghozott döntések nyilvánossága nem teljes körű, néhány döntés teljes szövege nem érhető el a Médiatanács hivatalos honlapján. A hiányzó határozatok egy része kivonatos formában ugyan a hatóság médiaintézete által működtetett mediatorveny.hu honlapon hozzáférhető, de az egységes kezelés hiánya megnehezíti a jogalkalmazói gyakorlat követését. A kivonatok nem pótolják a közigazgatási határozatokat, azok alapján kevésbé van mód az ügy részleteinek alapos megismerésére.

A közszolgálati médiumok, illetve a jelentős befolyásoló erejű (JBE) médiaszolgáltatók (RTL Klub, TV2, Class Fm, Neo Fm) kivételével a kiegyensúlyozottsági panaszokat első fokon az NMHH Hivatala bírálja el. E döntések nyilvánosságával kapcsolatban még nagyobb a bizonytalanság. A Hivatal gyakorlata és működése a nyilvánosságra hozott információk alapján nem átlátható.

A releváns vélemény

A kiegyensúlyozottság követelményének előírása a médiapluralizmus megvalósulását célozza, azt, hogy a közvélemény értesülhessen az adott hírhez, eseményhez kapcsolódó minden társadalmilag releváns tényről, álláspontokról. Ez a követelmény azonban nem jelenti bármilyen vélemény automatikus megjelenítésének kötelezettségét. A szerkesztői szabadság körébe tartozik annak mérlegelése, hogy egy adott hír kapcsán melyek a társadalmilag releváns vélemények. A korábbi joggyakorlat szerint ennek során mérlegelni kell a közlés tartalmát, a közlés hírhez való kapcsolódását, a közlő személyét. Ezen elemek vizsgálata alapján lehet döntenie arról, hogy az adott közlés társadalmilag relevánsnak tekinthető-e, és az adott hír kapcsán be kell-e mutatni.

A vizsgált időszakban – a panaszok jellege miatt – a jogi kérdés jellemzően az volt, hogy jogsértő módon maradt-e ki a híradásokból a Jobbik álláspontja. Az eljárásokban érzékelhető a Médiatanácsnak az a helyeselhető törekvése, hogy a kiegyensúlyozottság intézménye ne válhasson a politikai marketing eszközévé, ugyanakkor a körvonalazódó joggyakorlat egyes elemei a jogintézmény funkciójához kevésbé illeszkedő felfogást tükröznek.

A jogalkalmazás továbbra is követi azt a gyakorlatot, hogy a kiegyensúlyozottság nem több, mint a szembenálló álláspontok formális megjelenítése. Az első jelentésben részletesen írtunk arról, hogy ez lényegében azt jelenti, hogy a hatóság az eljárások során nem vizsgálja a tájékoztatás tárgyilagosságát és tényyszerűségét. A most vizsgált időszakban – elsősorban a panaszok jellege miatt – ez a hibás kiindulópont abban a formában jelent meg, hogy az eljárásokban a vizsgálat fő kérdése nem az volt, hogy a kimaradt álláspont társadalmilag releváns-e, hanem az, hogy mennyiben minősíthető az elhangzott véleményekkel szemben álló markánsan különböző véleménynek. A Médiatanács értelmezési gyakorlata szerint a közlés (lényegesnek minősíthető) tartalma a döntő, a közlő személye lényegében irreleváns.

Ennek megfelelően az eljárások döntő többségében azt vizsgálták, hogy a Jobbik álláspontja mennyiben egyezett meg más pártok álláspontjával. Amennyiben az álláspontok között – a vizsgálat szerint – nem volt lényeges különbség, a közlés elmaradását nem minősítették jogsértőnek.

A Médiatanács több döntése rögzíti, ha „több szervezet, társadalmi csoport, párt is ugyanazt az álláspontot képviseli egy adott ügyben, és azok között releváns különbségek nem fedezhetők fel, abban az esetben elég csak egy szervezet vagy csoport álláspontját megjeleníteni. A törvény ugyanis a különféle véleményeket és azok bemutatását védi a demokratikus közélet kialakítása és a közügyek megvitatásának elősegítése céljából, nem pedig az egyes vélemények ’tulajdonosait’.” (1322/2012 (VII.18.))

A vélemények értékelésénél a hatóság az álláspontok lényeges tartalmát, üzenetét mérlegeli, és ha a konkrét ügyben úgy ítéli meg, hogy a kimaradt vélemény lényegi mondandója, üzenete azonos egy már megjelenített véleménnyel, akkor nem állapítja meg a kiegyensúlyozott tájékoztatás sérelmét.

A Médiatanács vázolt jogalkalmazói gyakorlata nem teljesen illeszkedik a törvényi célok között megfogalmazott – és a kiegyensúlyozottság követelménynél külön is kiemelt – szabályozási célhoz, nem járul hozzá a demokratikus közvélemény megfelelő működéséhez. Az a gyakorlat, amely szerint irreleváns a közlő személye, valójában a közönséget attól fosztja meg, hogy az álláspont hitelességét, megalapozottságát, súlyát meg tudja ítélni. A közlő személye és az álláspont nem választható el egymástól. Önmagában egy vélemény értelmezhetetlen anélkül, hogy tudnánk, ki fogalmazta meg. A közlés értékének, hitelességének megítélésében, a tárgyban megjelenő más véleményekhez való viszonyításában jelentős szerepe van a közlő személyének. Mivel a közélet kiemelt területe a politika és a pártok által képviselt vélemények, így egy álláspont megítélésénél elengedhetetlenül fontos, hogy az álláspont képviselőjét megismerve tudjuk elhelyezni az álláspont számos elemét (értékét, jelentőségét, hitelességét stb.). Fontos megjegyezni, hogy ez a gyakorlat egyben a politikai felelősség súlytalanságát is erősíti. Abba az – [általunk a hírműsorok tartalomelemzése során is feltárt](#) – irányba mutat, hogy az egyes események inkább egy mindenkitől független folyamatként jelenjenek meg, mintsem a politikai szereplőkhöz és döntéshozókhoz karakteresen köthető jelenségként, tevékenységként.

A hatóság megközelítése a gyakorlatban azt jelentette, hogy az eljárásokban a Médiatanács a relevancia vizsgálatával szemben arra helyezte a hangsúlyt, hogy a Jobbik által megfogalmazott vélemény mennyiben azonos a megjelenített álláspontokkal. Az látható,

hogy az eljárások döntő többségében a Médiatanács úgy ítélte meg, hogy a műsorokban megjelenített vélemény(ek) markánsan nem különbözött/különböztek a Jobbik által artikulált állásponttól, éppen ezért nem adott helyt a kifogásnak. Néhány esetben azonban markánsan eltérőnek ítélte a hatóság a különböző szereplők álláspontjait, és helyt adott a Jobbik kérelmének.

A kormány álláspontjával megegyezőnek ítélte például a Jobbik véleményét a TV2 Tények 2012. április 11-i műsora ellen indult eljárásban. A műsor „Megszűnik az álláshalmazás” című blokkjában beszámolt arról a törvényjavaslatról, melynek alapján az országgyűlési képviselők semmilyen egyéb kereső foglalkozást nem végezhetnek, és polgármesterek sem lehetnek.

„A híryanagban dr. Pesti Imre és Gulyás Gergely fideszes politikusok az álláshalmazás megszüntetése mellett érveltek, míg – az előbbi álláspont ellentételezéseként – Schiffer András és Harangozó Tamás országgyűlési képviselők bírálták az elfogadott törvényjavaslatot. A képernyőn mindeközben, 18:58:16-tól 18:58:22-ig felirat jelent meg, miszerint „a Jobbik egyetért az álláshalmazás megszüntetésével.

„A fentiek alapján a Médiatanács megállapította, hogy a Médiaszolgáltató a kiegyensúlyozott tájékoztatás követelményének eleget téve megjelenítette az adott kérdéssel összefüggésben megfogalmazott, a kiegyensúlyozott tájékoztatáshoz szükséges releváns álláspontokat, azaz a törvényjavaslatot támogató és azt ellenző véleményeket.”

„A Médiatanács végezetül rögzíti, hogy a vizsgált összeállítás a Jobbik álláspontjának megjelenítése nélkül is megfelelt volna a kiegyensúlyozott tájékoztatás követelményének, tekintettel arra, hogy álláspontja a Fidesz véleményétől lényegében nem különbözött” (848/2012. (V.9.))

Az eljárásban a hatóság elsősorban nem azt vizsgálta, hogy a Jobbik álláspontja társadalmilag relevánsnak minősül-e, hanem arról foglalt állást, hogy mennyiben azonos, vagy különböző a megjelent álláspontok valamelyikével. És mivel azt az egyik állásponttal azonosnak minősítette, a Jobbik véleményére utaló felirat közlését is elhagyhatónak ítélte.

Ezzel szemben meglátásunk szerint ebben az esetben azt kellett volna alaposabban vizsgálni, hogy a Jobbik véleménye az adott ügyben relevánsnak minősül-e. Amennyiben igen, azt kell eldönteni, hogy a megjelenítés módja megfelelt-e a kiegyensúlyozottság követelményének. A hozzáférhető dokumentumok alapján valószínűsíthető, hogy ebben az esetben nem sérült a kiegyensúlyozott tájékoztatás követelménye, a megjelent felirat útján a közvélemény értesülhetett a Jobbik adott ügyben képviselt álláspontjáról.

Egy másik eljárásban a Médiatanács hasonló érvelést fogalmazott meg: *„Nem mellékes továbbá az a körülmény, hogy mindhárom, a kormányoldal véleményével ellentétes vélemény megjelenítésre került a Médiaszolgáltató által, holott – figyelembe véve az ismertetett ellentétes vélemények lényegi azonosságát – jelen ügyben akár az is elegendő lett volna, ha csupán egyetlen ellentétes vélemény jelenik meg.” (849/2012. (V.9.))*

Ez a jogértelmezés egyértelműen rossz irányt jelöl ki a médiumok számára, és nem szolgálja a kiegyensúlyozott tájékoztatás követelményének megfelelő érvényesülését. Torz

működéshez vezet, amelyben a szerkesztőségek mesterséges, nem hírérték alapú kiegyensúlyozási gyakorlata erősödhet. Egy olyan hírszerkesztési gyakorlat, amely nem igazodik az újságírás szakmai-etikai szabályaihoz a szabad tájékozódáshoz való jog gyakorlását veszélyezteti.

A joggyakorlat eltorzulásának hátterében nyilvánvalóan ott van a jogintézmény jelenlegi szabályozási megoldása, amely a korábbi jogintézmény egyes elemiből válogatva nem a legsikerültebb megoldás. A korábbi szabályozás origójában a kifejezésre nem juttatott álláspont képviselője, vagy a sérelmet szenvedett alany állt, csak ő adhatott be kiegyensúlyozottsági kérelmet. A törvény egy kiegészítő szabállyal szűkítette a panaszosok körét azzal, hogy ha a megjeleníteni kért vélemény bármely képviselője már lehetőséget kapott a megszólalásra, más már nem élhetett ezzel a joggal. Az új törvényben a főszabály kikerült a törvényből, tehát bárki panaszkodhat, megmaradt viszont a kiegészítő szabály, tehát az álláspont egyéb képviselőjének megszólalása esetén továbbra sem jogos a kérelem. A korábbi megoldás viszonylag objektív szempontok alapján lehetővé tette annak mérlegelését, hogy az adott ügyben mi a megjeleníteni kért álláspont, illetve hogy ki vagy kik ennek az álláspontnak a képviselői. Az új szabályok alapján az „egyéb képviselő” tartalma sokkal nehezebben megragadható, illetve sokkal szubjektívebb mérlegelést tesz lehetővé a hatóság számára. A kiegészítő szabály jelenlegi torz, a kiegyensúlyozottság egészéhez nem illeszkedő értelmezése a jogintézmény diszfunkcionális alkalmazásához vezet.

A Médiatanács gyakorlatával szemben foglalt állást egy konkrét ügy kapcsán a bíróság is, amelyben egyébként a Médiahatóság megállapította a kiegyensúlyozott tájékoztatás megsértését. Az eljárás ebben az esetben is a Jobbik panaszra alapján indult. A párt a 2012. június 6-án sugárzott RTL Klub Híradó és a TV2 Tények című műsor ellen nyújtott be kiegyensúlyozottsági kifogást, amelyben a csatornák a Schweitzer Józsefet ért utcai atrocitásról, illetve az azt követő eseményekről tájékoztattak. A párt azt kifogásolta, hogy a hírműsorokban nem jelent meg a párt sajtótájékoztatóján kifejtett véleménye. A hírműsorok beszámoltak az idős rabbit ért támadásról, illetve a támadást elítélő reakciókról. Ismertették a történelmi egyházak közös közleményét, a köztársasági elnök a kormány, és egyéb politikai szereplők nyilatkozatait, amelyben elítélték a támadást.

A Médiatanács a Jobbik álláspontját rögzítő MTI közlemény tartalmi értékelése alapján megállapította: *„A Jobbik sajtótájékoztató keretében ismertetett álláspontja a hírösszeállításban az inzultussal kapcsolatban megjelenített felfogásoktól alapjaiban tért el, megkérdőjelezve mind a támadás tényét, mind az azzal kapcsolatos erőteljes reakciók indokoltságát. A Médiatanács mindezek alapján megállapította, hogy azáltal, hogy a Médiaszolgáltató az érintett hírblokkjában, illetve egyéb tájékoztató, híreket szolgáltató műsorszámaiban nem jelenítette meg a Jobbik releváns, a bemutatott álláspontoktól eltérő véleményét, és ezt a hiányosságot a híreket közlő hírolvasó sem pótolta, a Médiaszolgáltató nem tett eleget a kiegyensúlyozott tájékoztatás követelményének.”*(1221/2012. (VII.5))

A médiahatóság döntésének bírósági felülvizsgálata során az első fokú bíróság¹ elutasította a Jobbik kiegyensúlyozottság iránti kérelmét. Az ítéletben rögzítette: *„A nyilatkozat*

¹ Fővárosi Ítéletábrla 2.K.27.419/2012/7.

tényszerűen nem tagadta az inzultust, és azzal – az eltérő véleményekkel szemben – nem is értett egyet”, ezért nem sérült a kiegyensúlyozottság követelménye. A bíróság az ítéletben rámutatott arra, hogy Jobbik által közölt tartalom az adott téma szempontjából nem minősül relevánsnak, és nem tartalmaz az ügghöz kapcsolódó ellentétes álláspontot.

Emberi méltóság, gyűlöletbeszéd

A vizsgált időszak nem csupán a tartalomba történő visszafogott hatósági beavatkozással, hanem a beavatkozás csaknem teljes hiányával jellemezhető. A Médiatanács egyetlen esetben, egy hír bulvár feldolgozása miatt állapította meg az emberi méltóság tiszteletének a megsértését.

Azokban az esetekben, amikor az emberi méltóság megsértése egyéni jogsérelem okozásával történt, a közérdek sérelmének hiányában a Médiatanács a hatáskörének hiányát állapította meg. Így vagy meg sem indította a hatósági ellenőrzést, vagy megszüntette a hatósági eljárást. A beavatkozási küszöb továbbra is bizonytalan. Ezekben az ügyekben a hatóság csak megállapította, hogy nem sérült közérdek, ennek indokolását azonban már elmulasztotta.

A közösségek méltóságának megsértését, a kirekesztést és a gyűlöletkeltést felvető esetekben a műsorszámok vizsgálatát követően a hatóság nem indított eljárást a médiaszolgáltatókkal szemben.

A hatóság csak megkeresésre, bejelentésre vagy kérelemre vizsgálta az alapjogi sérelmeket és a gyűlöletbeszédet, célvizsgálatot nem indított, a társadalmat feszítő diszkriminatív nézetek erősödő médiabeli megjelenésére nem reagált.

Számok, eljárások

A vizsgált időszakban a Médiatanács 16 esetben hozott határozatot valamely alapjog megsértésével vagy gyűlöletbeszédrel kapcsolatos beadvány ügyében, és e körben csak egy elmarasztaló határozat született. Hét határozatban az emberi méltóságot sértő médiaszolgáltatói magatartást (Echo TV, Hír TV, Klubrádió, Magyar Televízió) kifogásoló beadványokról, négy döntésben a hatóság nyomtatott sajtótermékben (Bors, Vasárnapi Blikk, Erzsébetváros) megjelent tartalomról foglalt állást.

A gyűlöletkeltés tilalmával kapcsolatos öt beadványból három az emberi méltóság megsértését is felvetette, ezek közül kettő médiaszolgáltatóra vonatkozott (Hír TV, Magyar Televízió), két esetben nyomtatott (Népszava, Püspökladányi Hírek) és egy online sajtótermék (kanizsahir.hu) volt érintett.

Intézményes jogvédelem vs. egyéni jogsérelem

Az emberi jogok és az emberi méltóság megsértésével kapcsolatos – a gyűlöletkeltés és a kirekesztés tilalmát nem érintő – ügyekben a hatóság egy kivétellel² maguknak az érintettek a kérelmeit bírálta el. Ilyen volt például a korábbi jelentésben már említett Ulrike Lunacek ügy, amelyben az osztrák EP-képviselő az emberi méltósága megsértését az Echo TV Korrektúra című műsorával szemben kifogásolta (905/2012.(V.16.). Ilyen volt Gyurcsány Ferenc szakdolgozatának Hír TV-s feldolgozása (1262/2012.(VII.11.)), egy rablásokkal és gyilkossággal vádolt banda gyanúsítottjainak büntető eljárásáról készült összeállítás a Magyar Televízió Kék fény című bűnügyi magazinjában (1102/2012. (VI.13.), 1132/2012. (VI.20.)), illetve a roma gyilkosságok egyik vádlottja elmeállapotának a minősítése a Klubrádió Ötös című műsorában (1018/2012. (V.30.).

Ezekben az ügyekben a hatóság megszüntette a Ket. szabályai miatt automatikusan elindult eljárásokat. Az érvelés a korábbi időszakhoz képest változott. A hatóság a beavatkozás indokoltságának kérdését nem az egzakt jogi ismervekkel nehezen leírható „demokratikus nyilvánosság veszélyeztetésével” határozta meg, hanem az önrendelkezési jog körébe tartozó egyéni jogérvényesítés lehetőségét vetette fel. Bár továbbra sem zárható ki az esetenkénti szubjektív jogalkalmazói mérlegelés, a május óta hozott döntésekben – szinte automatizmusként – egységesnek látszó joggyakorlat bontakozik ki, amelynek az a lényege, hogy a „csak” egyéni jogsérelmet megvalósító esetekben azért nincsen helye a médiahatósági eljárásnak, mert a hatóság nem korlátozhatja az önrendelkezési jogot, nem léphet fel mások egyéni jogainak védelmében. Figyelemmel kell lennie az egyéb jogágakban elindítható eljárásokra, el kell választania az egyéni jog, valamint az emberi jogok (emberi méltóság) intézményes tartalmának sérelmét megvalósító eseteket. Ez utóbbi akkor következik be, amikor a médiaszolgáltató az emberi méltóság tiszteletének kultúráját romboló tevékenységet folytat, ilyen tartalmú műsorszámokat tesz közzé. A hatóság ekkor az emberi méltóság megsértését „alanytalanná téve” ítéli meg.

*„Az egyes konkrét jogsértések megítélésekor egyértelműen el kell tudni határolni az egyes jogágak által védendő értéket, és a médiahatóságnak a jogsérelem elbírálása során a mediaszabályozás azon jellegzetességére kell figyelemmel lennie, hogy a mediaszabályozás nem a médiában szereplő, vagy ott megtámadott egyén jogait védi, hanem a demokratikus nyilvánosság szabályait határozza meg.”*1018/2012. (V.30.)

Az egyéni jogsérelmeket okozó médiaszolgáltatói magatartást elbíráló döntésekből arra következtethetünk, hogy az egyén méltósága, emberi jogai, amennyiben csak magánérdek sérül, nem tartoznak a közigazgatási jog által védendő általános értékek közé. A vizsgált ügyekben *„médiahatóság által a műsorszám közönsége érdekében biztosított intézményes alapjogvédelem szükségessége nem merült fel.”* „...nem állapítható meg az Smtv. 14. § (1) bekezdésének megsértése alapjául szolgáló közérdek sérelme (ami az emberi méltóság intézményes védelmében való hatósági fellépést szükségessé tenné).” (905/2012. (V.16.))

A fenti érvelés alapvetően összhangban van a kapcsolódó alkotmánybírósági gyakorlattal. Ugyanakkor továbbra is kifogásolható az a jogalkalmazói gyakorlat, amely nem bontja ki,

² A kivétel a Hír Televízió 2012. január 10-én sugárzott Riasztás című műsor miatt indult eljárás.

hogy az adott ügyekben miért nem azonosítható közérdeksérelem. A közérdek hiányának pusztán megállapításán túl ugyanis a határozatokban a hatóság továbbra sem ad fogódzót a beavatkozási küszöb kiszámítható tartalmáról.

A vizsgált időszakban egyetlen esetben ítélte úgy a hatóság, hogy a közérdek sérelme miatt szükség van a beavatkozásra. A Hír Televízióban sugárzott Riasztás című bűnügyi magazin egy gyermekbántalmazási történetet dolgozott fel úgy, hogy az anya és az élettársa a bántalmazott gyermek jelenlétében számoltak be az esetről, majd magát a kislányt faggatta a riporter. Az ügy kapcsán korábban már született elmarasztaló döntés a TV2-vel szemben is. A Médiatanács a Hír Televízió műsorával kapcsolatban is megállapította (907/2012. (V.16.)) az emberi méltóság megsértését, és 700 000 forint bírság megfizetésére kötelezte a médiaszolgáltatót. A beavatkozás indokaként definiált közérdeket a határozatban a következő módon azonosította: *„A gyermekek (kiskorúak) egészséges, zavartalan fejlődése olyan társadalmi érdek, amely indokolja esetükben a közérdekű jogérvényesítést, azaz a méltóság és az emberi jogok intézményes védelmét, a hatósági fellépést.”*

Az emberi méltóság megsértése, emberi jogok, kirekesztés, gyűlöletkeltés

A hatóság által csak egyéni jogsérelmet okozó médiaszolgáltatói magatartás tehát jellemzően nem eredményezett médiahatósági fellépést. E mellett a jogalkalmazói értelmezés mellett még nagyobb jelentőséget kap az a kérdés, vajon a hatóság beavatkozik-e a közösségek sérelmét, kirekesztését felvető ügyekben. A vizsgált időszokról megállapítható, hogy ahol a bejelentők – köztük az Alapvető Jogok Biztosa – szerint a médiaszolgáltató tevékenysége egy közösség sérelmének kérdését vetette fel, a Médiatanács, legalábbis formálisan, gyakorolta a hatáskörét. Lefolytatta a hatósági ellenőrzést, ám az eljárást azt követően jogsértés hiányában megszüntette, vagy már meg sem indította, mert azt állapította meg, hogy a médiaszolgáltató nem sértette az emberi méltóságot, az emberi jogokat, a műsorszám nem volt gyűlöletkeltő, sem kirekesztő.

A vizsgált időszakban komoly társadalmi vitát váltott ki a közszolgálati M1 csatornán vetített Pesty Fekete Doboz A cigány-magyar együttélés című dokumentumfilmje, amely miatt számos civil szervezet élt a médiahatóságnál bejelentéssel. A szervezetek az emberi méltóság és a gyűlöletkeltés tilalmának megsértését kifogásolták. Érveik szerint a film végtelenül leegyszerűsítve foglalkozott a romák integrációs problémájával, a magyarok mellett létező roma világot jó és rossz cigányokra osztva mutatta be, ahol a jók ítéletet mondtak a társadalmi elvárásoktól eltérő magatartást tanúsító rossz cigányokról.

A Médiatanács nem találta jogsértőnek a műsort, mivel a *„műsorszám nem egységesen tünteti fel antiszociális, összeférhetetlen, bűnözői életvitelű közösségként a cigányságot, mindössze a roma kisebbség egyes, a problémát testközelből megélt tagjainak véleményét közvetíti a közönség felé. Az emberi méltóság sérelméről az ehhez hasonló műsorokban akkor lehetne szó, ha a műsor egy teljes társadalmi csoport (a teljes roma közösség) másodrendűségére, egyenlő emberi méltóságától való megfosztására, annak hiányára vonatkozó tartalommal bírt volna.”* Kimondta továbbá, hogy *„a műsorszám az emberi méltóság megsértése mellett nemcsak a gyűlöletkeltésre, hanem kirekesztésre sem volt alkalmas a roma közösséggel szemben, hiszen eleve nem annak egészét, hanem csak egy részét állította be negatív színben, az elítélendő jelenségeket pedig nem faji alapon ítélte*

meg, illetve nem a közösség kulturális beállítottságának tudta be (tekintettel a jelentős számban felmutatott pozitív példákra is)". (924/2012. (V.23.))

A műsor kapcsán az Alapvető Jogok Biztosja is vizsgálódott. Jelentésében³ a médiahatóság álláspontjával ellentétes eredményre jutott: *„A filmmel kapcsolatosan az egyik legaggályosabb körülmény, hogy roma emberek mondanak negatív értékítéletet a roma közösségről. Ez ugyanis a többség számára még hitelesebb, még inkább sztereotípiakerősítő hatású.” A Médiatanács formálisan vizsgálta ugyan az ügyet, de nem volt figyelemmel a műsorszám kontextusát adó szociológiai, szociálpszichológiai és médiatudományi szempontokra és körülményekre...nem örködött az egyenlő méltóság érvényesülése felett.”*

Az ombudsman a Jelentésében a feltárt alkotmányos jogokkal összefüggő visszasságok orvoslására kérte fel a Médiatanács elnökét. *„...tegye meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy a Médiatanács fokozott szakmai gondossággal, a vonatkozó szakirodalmi megállapítások és emberi jogi standardok figyelembevételével járjon el a jövőben, a kiszolgáltató csoportok egyenlő méltóságának védelme érdekében folytatott alapjogvédelmi feladatának gyakorlása során, különös tekintettel azokra a társadalmi kérdésekre, ahol a probléma érzékeny jellege a közbeszédetől jelentősen eltérő, azonban az alapjogi mérce alapján megfelelő megközelítést tesz szükségessé.”*

Print és online sajtótermékek

Az írott sajtóval szembeni beadványok többsége egyéni jogsérelem orvoslását célozta, még akkor is, ha felvetette a gyűlöletkeltés kérdését. A konkrét személyiségi jogsértésekben a Médiatanács hatáskörének hiányát állapította meg. Ezekről az ügyektől némiképp különbözött a 1133/2012. (VI.20.) számú határozattal elbírált bejelentés. A Népszavában megjelent, „Porszennyezés egészségügyi határérték felett” címet viselő karikatúrán Szócs Géza államtitkár volt felismerhető, amint egy táskából kiengedi és szélnek ereszti Nyíró József hamvait. A Médiatanács – remélhetőleg a további joggyakorlatában is követendő precedensként – a bejelentőt arról tájékoztatta, hogy amennyiben a médiatartalom-szolgáltatókra vonatkozna is az emberi méltóság tiszteletét előíró szabály⁴, akkor sem indíthatna hatósági eljárást, mert a kifogásolt kép és szöveg egy politikai ügyben tett véleménynyilvánítás, amely a sajtószabadság joga által különösen védett körbe tartozik.

Az érdemi értékelés mellett ugyanakkor felmerül az a kérdés, vajon miért a Médiatanács járt el ezekben az ügyekben, miért nem a társszabályozó szerv? A hatóság döntései erre a kérdésre nem adnak választ. A társszabályozó szervezetekkel kötött hatósági szerződések alapján a társszabályozók magatartási kódexét magukra nézve elfogadó szolgáltatókkal szemben a társszabályozó szervezeteknek kellene eljárniuk. Az ilyen esetekben a hatóságnak a hozzá beérkező kérelmeket automatikusan át kellene küldenie a társszabályozónak. Az ügyek egy része kétséget kizáróan olyan szolgáltatót érintett, amelyek tevékenységének felügyelete társszabályozási körben zajlik, tehát nem világos, miért a hatóság hozott határozatokat ezekben az ügyekben.

³ Alapvető Jogok Biztosának Jelentése az AJB-3395/2012. számú ügyben

⁴ A rajz a Népszava 2012. június 1-jei számában jelent meg. Az AB május 31-gyel megsemmisítette a kiadott sajtótermékekre az emberi méltóság tiszteletét előíró szabályt.

Kiskorúak védelme

A Médiahatóság a vizsgált időszakban 24 elmarasztaló határozatot hozott, az ügyek jellege, a szankciók mértéke alapján továbbra is visszafogott beavatkozás jellemzi a gyakorlatát.

Miközben a gyermekvédelmi szabályok miatt jellemzően a rádiók és a televíziók jogsértése merül fel, a vizsgált időszakban csupán hét esetben született velük szemben jogsértésről szóló döntés.

A korábbi időszakhoz hasonlóan elsősorban a IV-es kategóriába (16 éven aluliak számára nem ajánlott) sorolás elmaradása, vagyis az időbeli zóna megsértése miatt lépett fel a Médiatanács. Két esetben pedig a 12 éven aluliak számára nem ajánlott kategória elhangzásának elmaradása miatt lépett fel rádiós szolgáltatókkal szemben. A szankcióalkalmazást továbbra is az enyhébb eszközök választása jellemzi.

A határozatok alapján úgy tűnik a vizsgált időszakban a Médiahatóság a gyermekvédelem területén leginkább azzal foglalkozott, hogy a sajtótermékekben és a médiaszolgáltatók internetes honlapjain megjelentek-e a jogszabálynak megfelelően rádió- és televízióműsorok korhatár-besorolásait jelző piktogramok. Az ellenőrzés alapján 16 döntés született, öt online internetes portál és kilenc nyomtatott sajtótermék ellen július és augusztus folyamán. A Médiatanács ezekben az esetekben a fokozatosság elvét alkalmazva még nem szankcionálta, csak figyelmeztette az érintetteket, hogy *a határozat közlésétől számítva haladéktalanul tegyenek eleget a jogszerű magatartás követelményének és tartózkodjanak a jövőbeni jogsértésektől.* A fennmaradó egy, még májusban született határozatban (955/2012. (V.23.)) a hasonló jogsértések megelőzése érdekében a Médiatanács kifejezetten felhívta a leginkább érintett médiaszolgáltatókat a kategóriák jogszabálynak és a médiahatóság ajánlásának megfelelő alkalmazására.

Összegzés

A korábbi időszakhoz képest még kevesebb érdemi beavatkozás jellemezte a Médiahatóság tartalomkontrollt érintő gyakorlatát. Ez egyrészt üdvözlendő a sajtószabadság érvényesülése szempontjából, másrészt rávilágít arra, hogy a széles jogi beavatkozásra alkalmas jogszabályi környezet és a Médiatanács szűkítő jogértelmezése és visszafogott joggyakorlata között egyre látványosabb az ellentmondás. Ezek után ismét joggal merül fel a kérdés, mi szükség van a sokat vitatott, tág mozgásteret biztosító, jogilag nem pontosan körvonalazott szabályokra.

A médiahatóság tartalomfelügyeleti tevékenysége esetleges. A médiakínálatot érdemben alakító jelenségek elemzése, befolyásolása nem valósul meg. A hatóság a határozatok tükrében jellemzően részletszabályokkal volt elfoglalva, aránytévesztés látható például a közösségi és a helyi médiumok vizsgálataival kapcsolatban. Az alapjogvédelmi ügyekben a hatóság láthatóan még ott sem avatkozik be, ahol pedig az intézményrendszer egyé-

szereplői bizton jogsértésről beszélnek. A kiegyensúlyozottság értelmezési gyakorlatának egyes elemei pedig nem a közéleti tájékozódást segítő, reflektív, társadalmi kontrollt biztosító szerkesztőségi működés irányába mutatnak.

Továbbra is távol tarja magát hatóság a közszolgálati médiumok minősítésétől. Nem avatkozik be a jogsértést felvető ügyekben, pedig a szabályozás a közmédia számára a korábbiakhoz képest új célokat is rögzít, mint például a társadalmi integráció erősítése, vagy az érdeemi vita és a közbeszéd diszkurzivitásának erősítése.

A Médiatanács joggyakorlata összességében továbbra sem ad megnyugtató segítséget a jogi keret kiszámítható tartalommal való megtöltéséhez.